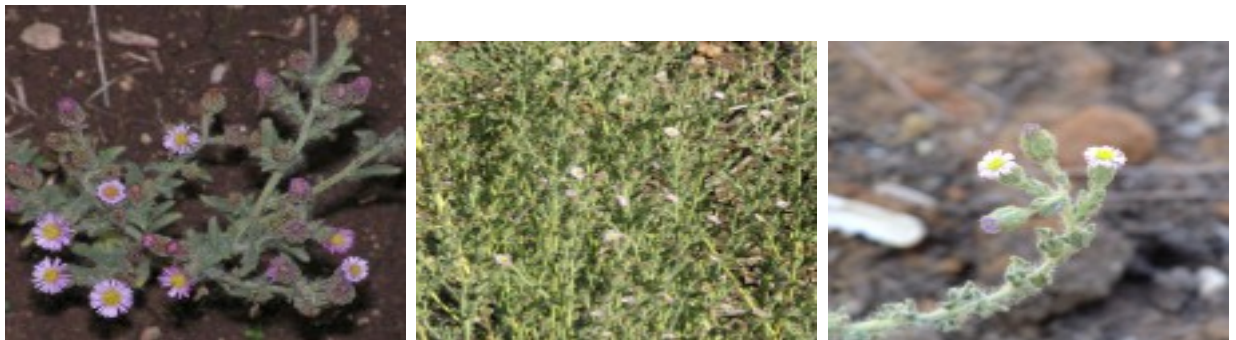

תשרי-חשון תשע"ו - דוגון ירושלמי *Lachnophyllum* *noaeum*

כתב: שיר ורד

דוגון ירושלמי *Lachnophyllum noaeum* הוא צמח עשבוני ממשפחת המורכבים. הדוגון הוא בדרך כלל צמח דו-שנתי, אך לעיתים ניתן למצוא פרטים חד שנתיים כמו גם פרטים השורדים גם שנה שלישית. לדוגון גבעול מרכזי זקוף, וממנו יוצאים ענפים צדדיים רבים המשווים לצמח מראה של שיח סבוך. גבעולי הצמח, העלים וחפי המעטפת מכוסים בשערות מפושקות ובלוטיות הגורמות לצמח לפלוט ריח חריף. העלים חסרי פטוטרת, מוארכים, תמימים ולעיתים מקומטים. צמחי הדוגון בולטים בשונות גדולה מאוד בגודל הצמח, באוכלוסיות גדולות שלו ניתן למצוא פרטים שגובהם כ 10 עד 20 ס"מ וגם פרטים גדולים המגיעים עד לגובה של כ 1 מטר. בדרך כלל הפרטים הגבוהים יותר גם סבוכים יותר.

דוגון ירושלמי. צילם: שיר ורד ©
מימין: העלים מקומטים, שעירות על הגבעולים העלים וחפי המעטפת
במרכז: פרט גבוה וסבוך ברמת הנדיב
משמאל: פרט נמוך (כ 20 ס"מ), שיא פריחה באמצע נובמבר, שערות בלוטיות על הגבעולים העלים וחפי המעטפת
לחצו על התמונות להגדלה

קרקפות הפריחה נישאות בראשי ענפים משניים. המעטפת רעופה ושעירה. חפי המעטפת בעלי חוד קצרצר. המצעית חשופה. קוטר הקרקפות כ-1 ס"מ, ולה פרחים לשוניים ורודים עלייניים (נקביים) בלבד ופרחים צינוריים דו-מיניים צהובים (מכאן השם העברי דוגון - כלומר דו-גון). הזרעים מוארכים, פחוסים וראשם מוצר. הזרעונים נושאים בראשם ציצית בעלת זיפים רבים ומחוספסים.

הדוגון פורח בסוף הקיץ ובסתיו ושיא פריחתו הוא בחודשים אוקטובר ונובמבר. הזרעים מופצים בסוף הסתיו ובחורף.

דוגון ירושלמי. צילם: שיר ורד ©
ראשון מימין: צמח באדמות כבדות בבקעת בית נטופה, סוף אוגוסט ועדיין אין פריחה
שני מימין: צמח באדמות כבדות בעופרה, בפריחה ובהפצת זרעים בסוף חודש נובמבר
שלישי מימין: צמח באדמה כבדה ברמת הנדיב בחודש ינואר, בשלב הפצת זרעונים
משמאל: צמח ברמת הנדיב לאחר גשמי היורה, בסוף פריחה ובהפצת זרעים
לחצו על התמונות להגדלה

דוגון ירושלמי גדל באדמות כבדות בשולי שדות ומטעים, לעתים כ"עשב רע" בשטחי חקלאות מסורתית ובשדות מוברים. אתרי הגידול נמצאים בעיקר בעמקי הצפון – בגולן, בגליל התחתון, בעמק יזרעאל, בשומרון ובדרום הכרמל (רמת הנדיב). לפי הספר האדום גדל בעבר גם בעמק החולה, בגליל העליון, בחוף הגליל (עמק עכו), בחוף הכרמל, בהרי יהודה ובפלשת, אך כנראה נכחד מגלילות אלה. לאחרונה דווח על אוכלוסיה של הצמח בפלשת, בסביבות בית חנן ועיינות.

דוגון ירושלמי הוגדר כצמח אדום המצוי בסכנת הכחדה עקב ההתמעטות הרבה של אתרי הגידול שנגרמה מהמעבר מחקלאות מסורתית לחקלאות מודרנית. במספר מקרים נתקלנו בכתמי צמיחה גדולים של דוגון שהצטמצמו מאוד עד כדי העלמות או כמעט העלמות של הצמח מהשטח (לדוגמא ברמת הנדיב ובעופרה) וזאת ללא סיבה נראית לעין.

הסוג **דוגון** מונה 2 מינים הגדלים במרכז אסיה ומערבה. בארץ גדל המין דוגון ירושלמי בלבד. הסוגים במשפחת המורכבים הקרובים לדוגון הם **קייצת ואסתר**.

דוגן ירושלמי בפריחה. המצעות חשופה לאחר פיזור זרעים, מספר זרעים נתפסו בחלקי הצמח השעירים, מימין לפרח הפתוח רואים היטב את אחד הזרעים עם הציצית שעליו. צילם: שיר ורד ©

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2015 תשרי-חשון תשע"ו - דוגן ירושלמי *Lachnophyllum noaeum*,
צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/תשרי-חשון-תשעו-דוגן-ירושלמי>